

Lillebyveien – På gjengrodd stier

Av Finn Harald Sandberg

Når jeg en sjelden gang er tilbake på Mysen føler jeg at jeg er kommet hjem, til tross for at jeg ikke har bodde der på over 50 år. Det bølgende landskapet, skogene, åkrene, vannene, sandtakene – alt er kjent og kjær. Men utviklingen har gått sin gang også her, så da jeg var hjemme sommeren 2021 var mye forandret. Veier hadde skiftet navn, nye veier var bygd, stier i skogen vi lekte i var gjengrodd. Men i minnene mine er det meste på plass slik det var en gang.

Jeg vokste opp i Lillebyveien, og mitt barndoms rike var avgrenset av Vandugbakken i vest, travbanen og Høytorp fort i nord og øst. Mot sør var grensa mer ubestemt, men den strakte seg i alle fall langs Skogveien.

Lilleby var en tidligere husmannsplass under Høytorp gård og ble trolig utskilt fra gnr. 56/229 tidlig på 1890-tallet. Det første skjøtet som er

Meg foran huset vårt «Sandbo».

tinglyst er fra 1894, og eiendommen var omtalt som gnr. 56, bnr. 4 i Eidsberg = gnr. 229, bnr. 4 i Mysen.

Rett etter at freden var et faktum i 1945 klarte far min å skaffe seg ei tomt for en fremtidig bolig. Han kalte tomta Sandbo, og den ble tinglyst 4. mai 1946.

Da jeg ble født i 1949 bodde vi i andre etasje hos malermester Emil Kristiansen, i et funkishus i Lillebyveien 13.

Jeg har bare noen vage minner fra mine første tre leveår. Som at vi badet i sinkbalje på kjøkkenet. Om sommeren ble balja flyttet ut i innkjørselen til huset, og vi kunne bade i solskinnet.

Lillebyveien var egentlig ikke en skikkelig vei før 1952, da kommunen bestemte seg for å utbedre og forlenge veien. Frem til da var det bare en veistump som sluttet rett nedenfor

Bading foregikk i zinkbalje da jeg var liten.

Slik så det ut i Lillebyveien i 1952.

Emil Kristiansen sitt hus – tilkomstvei til fabrikk til Ous & Co. A/S.

Hovedhuset til Lillebybruket, som veien har fått navn etter, står den dag i dag – Lillebyveien 5. Vi kalte det for Torpergården, siden storfamilien Torper kjøpte det og flyttet inn tidlig på femtitallet.

Tomta Sandbo som far og mor hadde kjøpt, lå litt lenger ned i veien fra Kristiansens hus. Her bygde vi huset vårt som stod ferdig i 1952, som et av de første husene på østsida av veien. Det var også lenge det eneste murhuset i Lillebyveien. Hele huset, fra kjeller til loft, ble bygd med nymotens betongblokker fra Øsfold Betongprodukter a.s., som nettopp var blitt etablert i et nytt sandtak nord for travbanen. Nummer 10, der familien Obrestad bodde, ble bygd omtrent samtidig, men i tre. Begge husene var av husbank-standard.

Vi flytta med hest og kjerre da det var mindre enn hundre meter mellom adressene.

Sandbo, eller Lillebyveien 12, ble for øvrig et yndet samlingssted for alle mine tanter, onkler, fettere og kusiner – noe bildene fra familiealbumet bærer sterkt preg av.

Da vi bygde huset vårt, var det fremdeles en potetåker på østsida av Lillebyveien nord for Skogveien. Det stod lenge et skjul på den tomta, men det ble revet da Kjell Larsen bygde Lillebyveien 6 et stykke ut på sekstitallet.

Branntomta

En yndet lekeplass for oss unger som var født under og etter krigen, var ruinene etter fabrikk til Ous & Co. A/S. Firmaet flyttet til Lillebyjordet i 1929, men ble ødelagt av brann i desember 1939. Restene sto uten sikring og tilsyn til langt ut i 1960-årene. HMS var ikke så viktig den gangen. Det var kjekt å balansere på restene av kjellerveggene, og vi fant stadig vekk rester etter regntøy som var fabrikkens hovedprodukt. Et år hadde vi også mye moro med en kjempestor trekasse som stod på branntomta. Det var innpakningen til den nye bilen til Per Grefslie. Jeg mener det var en Popeda; den var i alle fall russisk.

Bak meg ligger brannruinene etter fabrikk til Ous & Co.

En del av storfamilien på Sandberg-siden i 1952.

Ruinene etter Ousfabrikken forsvant da byggmester Hans Biltvedt bygde enebolig på tomten.

Mellom restene etter Ous & Co og Sandbo lå skuret til Kopperud i Lillebyveien 14. Der pleide vi ofte leke «Anti-over», en ball-lek som både jenter og gutter kunne delta i. Det var vel egentlig ikke Kopperud sitt skur, men restene etter en redskapsbod som stod igjen etter at gårdsbruket på Lilleby var et tilbakelagt kapittel.

Lillebyjordet

Plassen vi brukte aller mest var Lillebyjordet som den gangen var ei ubebygde tomt rett over veien for Lillebyveien 12. Her rådde idretten og konkurranseånden. Her arrangerte vi landskamper i friidrett og fotball. Her var også stedet der vi lekte «Jeppe pinne».

Først og fremst husker jeg våre friidrettsstevner. Vi lagde banene

sjøl, og til markering av banene brukte vi treflis som vi fikk fra «Parken-verkstedet», den skakke trevarefabrikken som lå nederst i Lillebyveien ut mot Vandugbakken. Der fikk vi også sagflis som vi blanda med jorda i den oppspadde lengde- og høydegropa for at det skulle bli mykere å lande i. Fra verkstedet fikk vi også fine materialer til å lage høydestativ, list og staver til stavsprang.

Jeg mener det var Jan Kopperud som initierte, organiserte og utviklet en helt spesiell mangelkamp-konkurranse for oss litt yngre ungene i gata. Med utgangspunkt i den internasjonale tikamptabellen og «Tyrvingtabellen» (Tyrvingtabellen er, enkelt sagt, en måte å regne om resultat til poengsummer for utøvere i alderen 10 til 19 år. Alder er den bestemmende faktoren. Samme poengsum i samme øvelse som 12-åring og som 17-åring skal, i teorien, tilsvare samme prestasjon.) lagde han en tilpasset tabell til hver av deltagerne basert på deres personlige rekorder i alle grenene. Disse tabellene ble så justert etter hver gang noen satte ny «pers». Det var litt av et puslearbeid når en tenker på at det ikke fantes datamaskiner og Excel-ark til å holde orden på mange tall. Han var en statistiker av rang som hele tida sørget for at alle kunne vinne uansett kjønn, alder og fysiske forutsetninger. Etter hvert overtok de ivrigste av oss statistikkarbeidet, men det var Jan som lærte oss dette, noe som ga meg mersmak på tall og statistikk senere i livet.

Sjøl sagt spilte vi mye fotball, og etter hvert ble det klart at det var målmann som ble min oppgave.

Mor klaget fælt på at jeg stadig vekk kom hjem med bukseknærne fulle av grønske. «Det er ingen som får så mye grønske på knærne som du, Finn. Hvorfor det?» var omkvedet. Svaret var det samme hver gang: «De andre få'kke lov til å stå i mål og skitne seg til!». Det var vanskelig å si noe på det siden broren min, Per-Øivind, var keeper på Mysen IFs juniorlag.

Lillebyjordet var avgrenset av en stor steinhaug, antagelig rester etter veiopparbeidelsen i 1952 – i nord og Torpergården i sør. Steinhaugen gjorde jobben vår med å bygge snøborg om vinteren lett. Vi flyttet på steinene slik at det ble to «rom» i haugen, og når vinteren kom og snøen lavet ned, ble det til en flott snøborg for oss snøkrigere.

Jordet helte litt slakt nedover mot sør, og det hendte derfor rett som det

Første jul i nybygd hus. Far tenner julelysene.

var at fotballen forsvant over gjerdet til Torper'n når vi spilte kamper. Torper'n var i våre øyne en gammel sur gubbe, siden han ikke likte at vi trampet inn i hagen hans for å hente ballen.

«Nybyggertid». Bakhun-ved var rimelig brenne til vedfyrte ovner. Pilkasterne er fra venstre: Per-Øivind, Hans Petter Lie, meg, Siw Agneta (svensk gjest) og Svein Syversen.

Badmintonbanen

Nede i dalen på tomte til naboene Birger og Tordis Lie i Lillebyveien 11, ble det bygget et lite skur for kaninhold. Det var ikke bare sønnene Henning og Steinar som syntes det var kjekt med de små nøstene; vi tok alle med oss rester av grønnsaker fra middagen for å fôre kaninene, og hele sommeren kaptet vi om å samle inn løvetannblader og ugress fra grøftekanter og lekeplasser som mat til kaninene.

Men plassen utenfor skuret ble også brukt til lek og spill. Den ble opparbeidet til en fin sandbelagt flate som var utmerket til å spille krocket på. Det var et spill som fenget både for å utvikle presisjon og strategi. Men plassen var også akkurat passe stor for en riktig badminton-bane. Vi guttene, spesielt Paul Berg, Hans Martin Solberg, Steinar og jeg, rigget til med riktige internasjonale mål både på nett og bane. Så arrangerte vi VM i badminton – intet mindre. Vi delte 128 land mellom oss, 32 på hver, og lagde turneringer som varte i flere dager. Når en av oss hadde fått alle sine lag slått ut, byttet vi på slik at alle hadde lag i semifinalene, som altså var 6. runde i mesterskapet. Rettferdig skulle det være.

Plankestablene

Det var jo spennende områder også vekke i fra de nærmeste jordene.

Et yndet lekeobjekt var de store stablene med treplanker som lå til tørk, og som fantes på tre steder i nærheten av Lillebyveien. De var flere meter høye med et lite «loft» under de skrånende blikkplatene som skulle beskytte mot

regnet. Plankene var av ulik lengde som gjorde det lett å klatre opp. Særlig var dette steder som ble brukt når vi lekte gjemsel eller «Fange tyven». Den stabelen som lå nærmest mitt hus, var på den ubebygde nabotomte rett sør for Charles Obrestad sitt hus i Lillebyveien 10. Dette området ble mindre brukt til slik lagring. Området som var mest populært var det som lå i Skogveien, der hvor Harald Kristiansen bygde hus i 1957, Skogveien 11. Stablene som var størst og lå nærmest verkstedene langs Gamleveien i det vi kalte Lunder-dalen.

Det ble aldri snakket høyt om det hjemme, men jeg hadde bestandig inntrykk av det var noe hemmelig knyttet til området som gjorde at vi ikke brukte det så mye til lek, ikke en gang sykling om sommeren eller aking om vinteren, sjøl om det egentlig var ideelt for slik aktivitet. Først i voksen alder ble jeg oppmerksom på hvorfor. Nabohuset, som vi kalte Lunderhuset, ble brukt som oppholdssted og fødestue for ugifte, gravide jenter. De kom til Mysen fra hele Norge for å skjule graviditeten, adoptere bort barnet og dra hjem igjen som om ingen ting hadde hendt. Slik kunne de skjule skammen over å føde et barn uten å være gift.

Jordmor Lunder drev fødestua fra 1931 til 1957 Denne virksomheten er beskrevet i boka «Mødre uten barn», som ble skrevet av Bjørn Steinar Meyer og gitt ut i 2007.

Skogsområdene

Selvsagt ble skogen mellom Åslia og Høgli-jordene flittig brukt. Det var et ganske variert ulendt terreng med

mange bekker der vi kunne bygge demninger og prøve ut kvernkaller i ulike hjemmelaga former.

Om våren drakk vi av den søte sevja fra bjerka. Storebroren til bestekompisen Paul, Bjørn, var spesialist på å samle inn flasker og montere dem på avkutta kvister i april.

I skogen var det også mange gode gjemmesteder, og leker som «kåbboi og indianer»-kunne vare i mange timer. En gang fant vi en hel kasse med geværer under ei godt mosegrodd steinhelle. Heldigvis var Steinar Lie med akkurat den gangen, så vi fikk rapportert til faren hans, som var politimann, om funnet. Jeg vet ikke hva som skjedde med det vi hadde funnet og hvordan våpnene hadde havnet der, men det kan jo ha vært tjuvegods fra Høytorp fort, enten det hadde skjedd under krigen eller etterpå.

Gråberget, området rundt hjemmet

til kunstmaler Johan Østreng som i dag bor i Libruveien 5, var en yndet lekeplass med ypperlige treningsmuligheter for oss unge «fjellklatrere». Bakken ned fra fjellet ble også brukt som overrenn for hoppbakken i Hilding Syversens hage (Fjellveien eller Libruveien 8). Tvers over Fjellveien gikk overrennet, og det fantes omtrent ikke biltrafikk akkurat her, så det gikk bra. Det hendte også at vi hadde gatekrig her, nå unger fra Lillebyveien kriget mot de fra Vardeveien.

Høytorp fort

Dette var kanskje den aller mest spennende lekeplassen. Skjønt lekeplass, området var forbudt for uvedkommende og avsperrert med høyt nettinggjerde, men det var ikke så vanskelig å finne huller å smyge seg gjennom. Fortellinger om tyskere

Bursdag 30/1 1955 feires. På bildet med klokka: Liv Turid Obrestad (med krone), Steinar Lie, Svein Syversen, Hans Petter Lie (fetter), Per-Øivind (bror), Trond G. Hansen, May-Britt Toverud (kusine), Henning Lie, Frank Harald Obrestad, Paul Berg og helt ute til høyre, meg.

under krigen var mange og skumle på femtitallet, og det var litt nifst da vi snek oss inn i de mørke, forbudte tunnelene mens vi fortalte hverandre historier vi hadde hørt om daue tyskere og utenlandske fanger som sikkert lå skjult her fremdeles.

Travbanen – Momarken

Som liten gikk jeg på søndagsskolen i Filadelfiamenigheten. Da jeg ble større var det Momarken med kappkjøring og pengespill som fristet, og det var absolutt mer spennende enn frelse og gitarspill.

Henning, Steinar, Paul og jeg var ivrige tilskuere og hadde spesielle favoritter blant de lokale hestene og kuskene. Hestene til Jørgen Westerby var populære, Chris Bingen, Fin Bingen og Non-Stop var varmbloshester som vi til og med kunne gå i stallen

til på hverdager, siden stallen var knyttet til gården i Åsliveien. Egil Bingslien var også en populær lokal trener og kusk med stor suksess. Blant kaldblodshestene husker jeg best Stegg, ikke minst fordi vi fikk vår første seksualundervisning da hesten ble brukt til å bedekke hopper på travbanen. Jeg husker også godt Dally Bausen som satte flere norgesrekorder på «våres» bane.

Søndagsturer

Hver søndag gikk vi formiddagstur, far min, bror min og jeg. Som oftest var målet Monaskogen der vi stoppet for å drikke kaffe eller brus, enten på hotellet ved idrettsbanen eller på den lille kaféen ved travbanen, Vandugbakken Kafé. Senere ble turene våre lengre, blant annet til Trøgstad og Slitu.

Hos kjøpmann Hans Lie om morgenen 17. mai før man gikk ned til barnetoget i Mysen. Hans Lie bød på boller og brus til alle!

17. mai feiring

Dagen startet bestandig med et oppmøte i bakgården til onkel Hans (Lie) der det var utdeling av brus, en liten solo, og rosinbolle til alle ungene i området rundt Vandugbakken, både på øst- og vestsida.

Ungene gikk deretter tvers over veien til det lille huset til gamle Skofterud som var lam og lå til sengs, og vi sang «Ja, vi elsker» for ham.

Etter at den lokale «åpningsseremonien» bar det hjem til siste kontroll av finpussen og avfotografering, gjerne med flere av naboene samlet. Deretter dro vi ned til sentrum for å gå i barnetoget.

Skolen

Første dag, august 1956. Ungene i gata som begynte samtidig var Steinar Lie, Paul Berg, Liv Turid Obrestad, Jan Sørлие og jeg. Alle, bortsett fra meg

Gjengen 17. mai 1958. Fra venstre: Meg, Bjørn (Syvertsen?), Eirik Solberg, Svein Syversen, Trond Syversen, Hans Martin Solberg og Paul Berg.

kom i samme klasse, A-klassen, med frøken Aarstad som lærer. Klassen begynte klokka halv ni. Jeg begynte i B-klassen med fru Lunder som lærer.

Første skoledag, august 1956. Fra venstre: Meg, Jan Sørлие, Liv Turid Obrestad, Paul Berg og Steinar Lie.

Typisk 1960-talls stueinteriør. Her er det lekser som blir utført ved spisestuebordet.

Typisk 1960-talls stueinteriør. Den andre enden av spisestuen inneholdt stue på Sandbo.

Vi startet skoledagen klokka halv tolv, etter det store friminuttet. Det var ikke fritt for at jeg følte meg litt ensom der jeg gikk alene til skolen, uten kompisene mine eller broren min som følge.

Momarkedet

Røde Kors-uka var det egentlige navnet, men folk flest sa Momarkedet. Det ble avholdt for første gang den siste uka i august 1950. Det var Arthur Skofterud som lanserte å ta opp igjen det historiske markedet, men i andre former tilpasset arrangøren Røde Kors. Allerede første året ble markedet åpnet med et opptog som gikk fra Mysen sentrum til markedsplassen ved Momarken travbane. Jeg spilte baryton i skolens musikkorps, og en gang i begynnelsen av 60-tallet marsjerte vi opp Vandugbakken i strålende og

særdeles varm augustsol, og vi holdt på å krepere der vi slet oss frem mot markedsplassen i våre gamle og særdeles varme blå korpsuniformer. Vi ungene hadde store forventninger til Lunds tivoli som kom kjørende med store, fargerike lastebiler. De brukte dagevis for å sette opp alle karusellene, radiobilene og lykkebodene, og vi fulgte med på fremdriften og så oss rundt etter andre, spennende aktiviteter. «URSUS» var «Verdens sterkeste mann», fikk vi vite, og en dame fra Nederland var «Verdens høyeste dame». Et år var det en sameleir som fikk stor oppmerksomhet, og i årevis var det fast plass for lokale berømtheter som «Musene fra Mysen», et lite musesirkus som ble trent og administrert av «musedirektør» Solem som bodde i Vandugbakken.

Sommeren 1966. Store hager med god plass. Bak: Finn Sandberg, Paul Berg, Per Øivind Sandberg. Foran: Jul Aage Krosby, Leif Bergersen.

Det lille sirkuset fulgte med mobile tivoli rundt om i Norge og var svært populært.

Det kostet penger å komme inn på markedsplassen. I tillegg måtte man betale for attraksjoner som karusell og radiobiler, og det var basarer og tombolaer som fristet med fine premier. Men vi skoleunger kunne ta småjobber som for eksempel loddselger i en lykkebod, parkeringsvakt på travbanen eller billettselger i inngangsportene. Da kunne vi gjøre oss fortjent til frikort som vi kunne bruke på alle de spennende aktivitetene. Og i tillegg var det fantastisk å oppleve berømthetene som besøkte Mysen gjennom årene, som Josephine Baker, Bing Crosby, Vera Lynn, kronprins Olav og den amerikanske bokseren Sonny Liston.

«Lyckliga gatan du finns inte mer»

Den første store husbyggingen langs Lillebyveien skjedde altså tidlig på 1950-tallet. På sekstitallet ble de åpne flatene etter hvert fylt opp med nummer 2 og så nummer 4, hvor Kjell Larsen bodde. Og med denne byggingen forsvant potetåkeren. Når nummer 7, Bergersen og Moen, og nummer 9, Lunder, ble bygd, forsvant fotballbanen vår. Da Biltvedt bygde sin bungalov, nummer 16, måtte også brannruinene gi tapt.

I dag har veien forbi huset der jeg bodde skiftet navn til Gerd Pettersens vei. Badmintonbanen vår er gjengrodd. I den lille bakken utenfor huset til Heen, Høylundsvingen 21, står det en sperring som gjør det umulig å kjøre fra Lillebyveien til Solveien slik vi

gjorde før. Skogsområdet mot øst er blitt boligområde langs Vardeveien, og skogen der vi hadde så mye moro er blitt rene jungelen, nesten ugjennomtrengelig. Høytorp fort er åpnet for publikum og området er ryddet og innbydende.

Alt forandres over tid. Slik skal og bør det være. Men de gode minnene fra oppveksten min på Mysen forandres ikke. De er koselige å ta frem, mimre med gamle venner og bekjente og fortelle til barnebarn. Og ikke minst, dele dem i «Haakon».

Ungene i gata

(født under og rett etter krigen – the Babyboomers)... De jeg husker i alle fall...

I *Lillebyveien* bodde (tallene foran navnene betegner husnummer de bodde i – tallene i parentes er fødselsåret):

3: Liv Kari Stemme (1946).

5: Willy (1950) og Øyvind (1952) Torper.

10: Frank Harald (1945) og Liv Turid (1949) Obrestad.

11: Henning (1947) og Steinar (1949) Lie.

12: Per Øivind (1943) og meg (1949).

14: Jan Kopperud (1943).

15: Bjørn (1945), Paul (1948) og Wenche Lise (1952) Berg (de hadde for øvrig tre eldre søsken: Rita (1938), Jan og Liv (tvillinger 1941)).

17: Øivind Høitomt (1947) (som hadde tre eldre søsken – alle født før krigen).

18: Hans Petter Grefslie (1952).

20: Sissel (1946), Svein (1947) og Trond (1953) Syversen.

28: Hans Einar Jensen (1950), som var fra Nord-Norge og flyttet tidlig.

Fra venstre: Jan, Rita, Liv Bjørn og Reidar – foran Paul, min beste kompis i barndommen bildet må være tatt ca. 1950.

I tillegg var det flere unger i naboveien, *Solveien*, som også var med i «laget».

3: Hans Martin (1948) og Eirik (1951) Solberg.

4: Per (1946) og Elisabeth (1947) Valsgård.

5: Grethe Aas (1945).

6: Kjerstin (1944) og Jan (1949) Sørli, flyttet til Askim i 1957.

10 : Berit (1944), Frøydis (1951) (pluss en eldre bror Terje (1941) og en yngre bror Per Inge (1955)).

På den andre siden (*Skogveien*):

1: Kjell-Odvar (1943) og Ingjerd (1951) Langthon.

9: John (1943) og Harald (1946) Christensen.

11: Brita (1945) og Jørn (1949) Kristensen, flyttet inn 1957.

11: Kai Werner (1943) Østreng, flyttet 1958/59 opp på toppen av «lekefjellet» vårt (Fjellveien 5).

18: Grethe (1943), Marit (1945) og Gerd (1952) Kristiansen, huset ble bygget i 1957, de bodde før i Skogveien 1.